

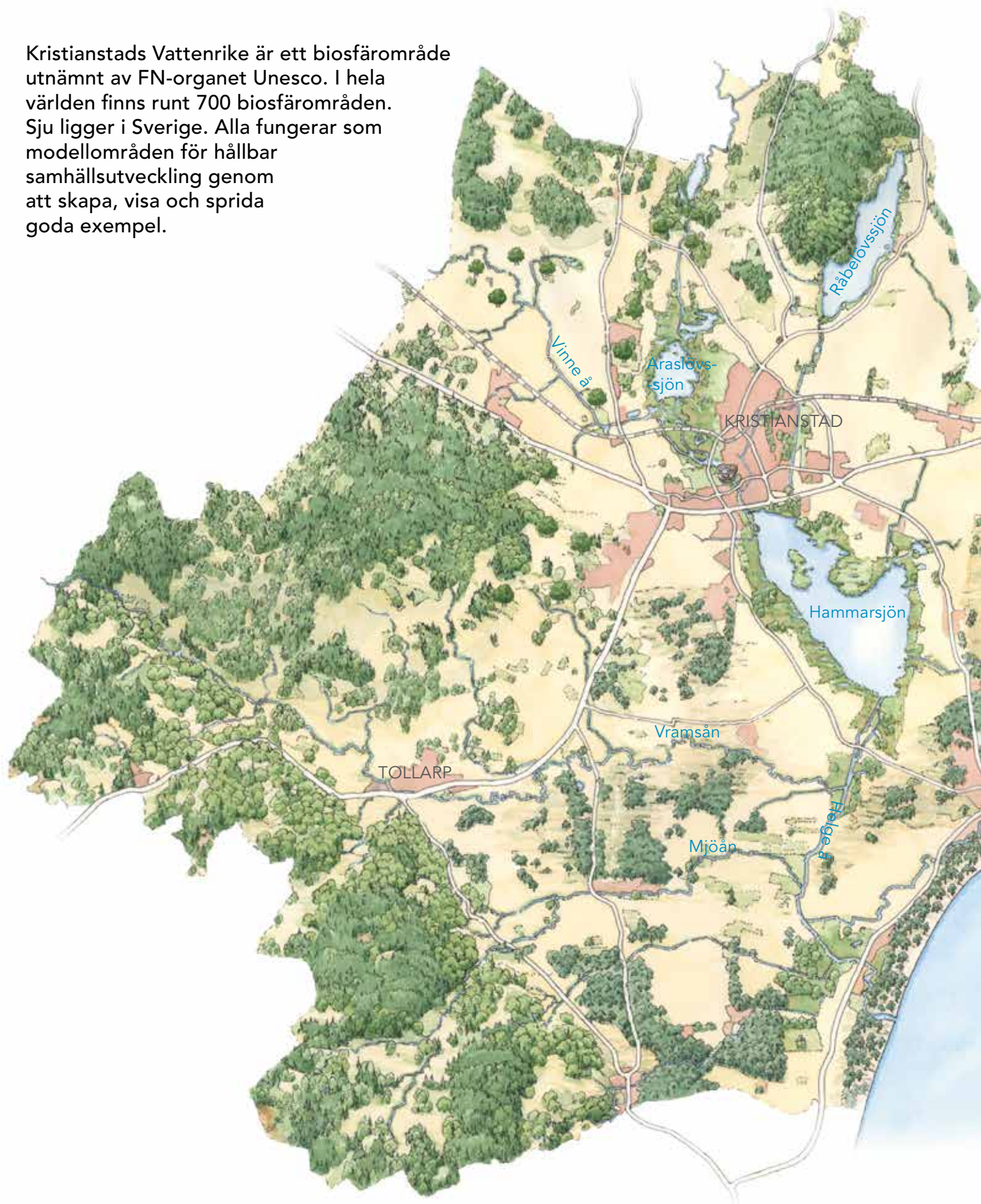
Biosfärområde Kristianstads
Vattenrike
Handlingsprogram 2021-2025

Vattenriket®

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike

Kristianstads Vattenrike är ett biosfärområde utnämnt av FN-organet Unesco. I hela världen finns runt 700 biosfärområden. Sju ligger i Sverige. Alla fungerar som modellområden för hållbar samhällsutveckling genom att skapa, visa och sprida goda exempel.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är ett modellområde som genom lärande, samverkan och delaktighet stärker samspillet mellan människa och natur. Verksamheten väver ihop det lokala med det globala och knyter ihop det förflutna med framtiden.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike omfattar två tredjedelar av Kristianstads kommun. Här finns nästan alla svenska naturtyper i ett landskap präglat av människan genom tiderna.

Den mäktiga Helge å flyter genom området. Den fångar upp bäckar från åsar och slätter och sväller ut i Araslövssjön och Hammarsjön innan den når Hanöbukten. Ån kantas av våtmarker och strandängar. Men Vattenriket är inte bara vått! Här finns både lummiga ädellövskogar och torra sandiga odlingsmarker.

Artrikt

Den omväxlande naturen ger många olika miljöer för djur, växter och svampar att leva i. Vattenriket är ovanligt artrikt och en riktig hot spot för hotade arter. Området täcker mindre än två promille av Sveriges yta, men på denna lilla plätt finns 20 procent av landets rödlistade arter!

Vattenriket ska vara en bra plats för både natur och människor. I olika projekt hjälper Biosfärkontoret djur och växter att leva vidare, samtidigt som människor får möjlighet att ta del av naturens nyttor utan att förstöra dem.

Forskning visar att robusta ekosystem med rik biologisk mångfald är en förutsättning för att möta klimatförändringar. I Vattenriket finns en stor artrikedom och vi har ett ansvar

att bibehålla och utveckla den biologiska mångfalden och på så sätt bidra till att minska effekterna av klimatförändringarna.

Kunskapsrikt

För att bevara och stärka biologisk mångfald och ekosystemtjänster behöver vi lära mer om landskapet och naturen. En del i arbetet är att ta fram och sprida ny kunskap. Biosfärkontoret inventerar, ger ut rapporter, samarbetar med forskare och anordnar konferenser. På naturum erbjuds guider, håller föredrag, erbjuder programpunkter och skolbesök.

Idérikt

I samarbete med länsstyrelsen, föreningar, företag och markägare tar vi fram hållbara lösningar för att bevara och nyttja landskapet. Vi anlägger våtmarker och rör om i sanden. Många arter och välfungerande ekosystem gör att vi klarar klimatförändringar och andra utmaningar bättre.

Upplevelserikt

Genom att göra det lätt att uppleva naturen får vi fler med på tåget. Vi har ett tjugotal besöksplatser med utemuseer, fågeltorn och stigar. På naturum Vattenriket finns utställning, möteslokal och restaurang. Här berättar vi hur biosfärområdet fungerar och visar vägen ut.

Glädjerikt

Humor och glädje är ledord i arbetet. Vi tror att vägen till att ändra människors attityd mot en hållbar samhällsutveckling går genom hjärtat, via förundran och fascination.

Vattenrikt

I dag ses områdets våtmarker inte längre som vattensjuka utan vattenrika. Ett kvitto på en ny attityd till hur vi kan använda naturens resurser på ett hållbart sätt!

Verksamheten präglas av hög kompetens, ett gott värdskap och engagerad personal. Med stort driv och god gemenskap är Biosfärområde Kristianstads Vattenrike ett starkt varumärke och ett internationellt gott exempel på en utveckling som är bra för både natur och människa.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Vattenriket®

Vattenriket - så funkar det!

2005 blev Kristianstads Vattenrike godkänt som biosfärområde av FN-organet Unesco. Som biosfärområde är Vattenriket ett internationellt erkänt modellområde för hållbar utveckling. Kristianstads kommun har antagit utmaningen att visa hur utveckling och bevarande kan gå hand i hand i praktiken.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är en motor i kommunens hållbarhetsarbete. Det är också en viktig del i varumärket Kristianstad och bidrar till att skapa en attraktiv kommun med en långsiktigt hållbar livsmiljö.

Handlingsprogrammet 2021-25 beskriver biosfärområdets fokus fem år framåt. Prioriteringar justeras efter hand som nya möjligheter dyker upp. Arbetet grundar sig på målen i Unescos biosfärprogram för 2015-25, Kristianstads vision och strategiska färdplan samt Naturvårdsverkets riktlinjer för landets naturum.

Bra för natur och människa

Precis som övriga 700 biosfärområden i världen arbetar Kristianstads Vattenrike med projekt som går ut på att bevara, utveckla och stödja landskapets värden. Vi gör det genom att skapa, visa och sprida goda exempel under mottot "Bra för natur och människa".

Visionen för Unescos biosfärprogram

Vår vision är en värld där människor är medvetna om sin gemensamma framtid och sin påverkan på vårt jordklot. Vi agerar gemensamt och ansvarsfullt för att skapa livskraftiga och hållbara samhällen i harmoni med biosfären.

Verktyg i kommunens strategiska färdplan

Kristianstads kommuns strategiska färdplan betonar vikten av ekologisk hållbarhet. En blågrön struktur med låg klimatpåverkan och välmående rik natur är centrala parametrar för att skapa attraktivitet.

Vattenrikets handlingsprogram är ett viktigt verktyg för att nå målen i visionen och den strategiska färdplanen. Samtidigt är handlingsprogrammet ett led i att uppfylla de globala hållbarhetsmålen, miljömålen och friluftslivsmålen.

FN:s globala mål - Agenda 2030

Biosfärområden spelar en viktig roll i arbetet med de globala målen genom att vara neutrala arenor för samverkan, koppla ihop aktörer, upprätthålla välfungerande ekosystem och främja lärande för hållbar utveckling. Uppdraget är att hitta lokala lösningar på globala utmaningar. De gröna och blå värdena är basen för hållbarhetsarbetet. Ekologisk hållbarhet är nödvändig för att nå målen för social och ekonomisk hållbarhet.

Naturum – mötesplats och skyltfönster

Naturvårdsverkets riktlinjer för naturum slår fast att de ska vara porten till naturen. Naturum Vattenriket fyller flera funktioner. Det fungerar som mötesplats och skyltfönster för arbetet i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike samtidigt som det visar vägen ut i området.

Målen för Unescos biosfärprogram 2015-2025

- Bevara den biologiska mångfalden.
- Återställa och stärka ekosystemtjänster.
- Främja en hållbar användning av naturresurser.
- Skapa hållbara och rättvisa ekonomier, samt livskraftiga samhällen.
- Utveckla verktyg som kan mildra effekter av klimatförändringar och andra globala miljöförändringar.
- Främja forskning och utbildning om biologisk mångfald och hållbarhet.

"Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov."

*FN:s världskommission
för miljö och utveckling*

Inspirerande goda exempel

Alla biosfärområden ska ha ett biosfärkontor som omsätter Unescos koncept lokalt. Biosfärkontorens arbete leds av en koordinator. På Vattenrikets biosfärkontor arbetar vi utifrån ett landskapsperspektiv i dialog och samverkan med markägare, myndigheter och organisationer. Som stöd för verksamheten finns en samrådsgrupp med representanter från olika intressen i området. Vi fokuserar på tio landskapsteman med höga naturvärden där vi arbetar med projekt som är inspirerande goda exempel.

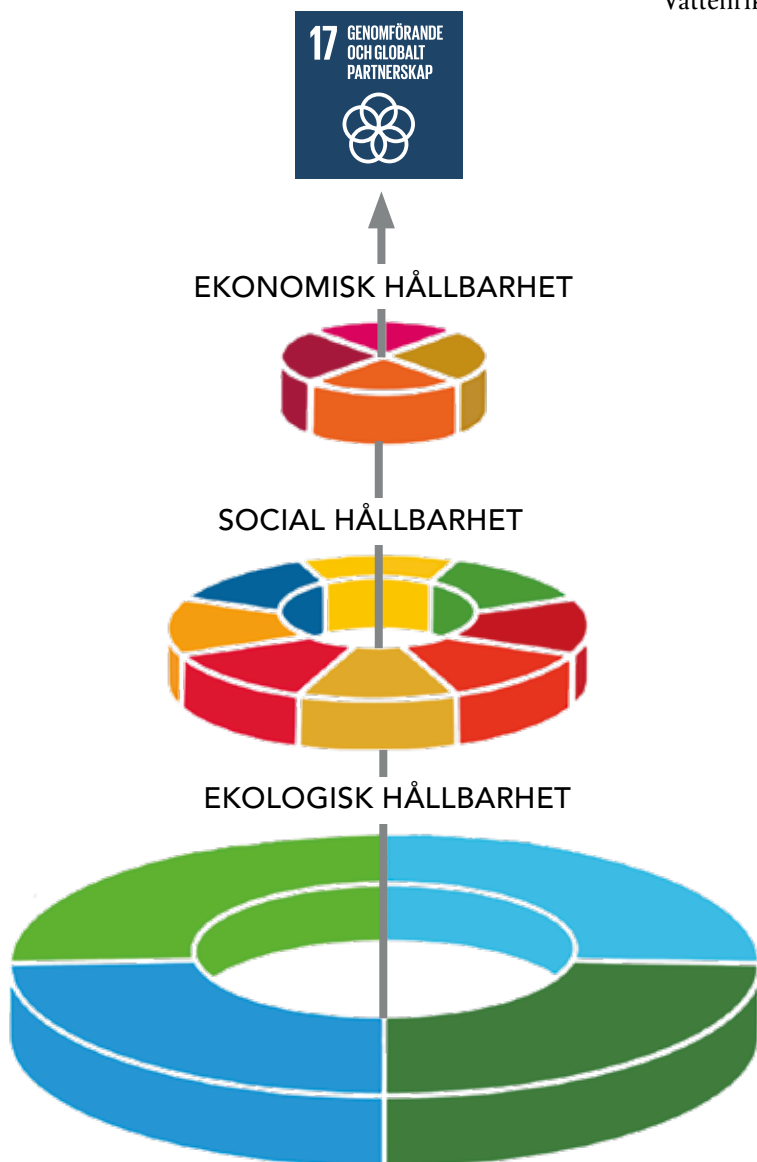
Dialog och samverkan

Arbetet bygger på bred lokal förankring och ett gott samarbete med föreningar, förvaltningar, myndigheter, skolor, företagare och markägare på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Kristianstads kommun och Länsstyrelsen Skåne har också undertecknat en avsiktsförklaring där båda parter gemensamt tydliggör sin avsikt om ett fortsatt nära samarbete kring Biosfärområde Kristianstads Vattenrike.

På väg mot en hållbar attityd

Det övergripande långsiktiga målet för Vattenrikets verksamhet är en attitydförändring mot ett ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Arbetet bedrivs genom olika teman som genomsyrar verksamheten i allt från konkreta åtgärder och informationsinsatser till naturums program. De kommande fem åren inleds med ett fortsatt fokus på temat "Upplev Vattenriket" för att sedan gå över till tema "Havet" med Östersjön och de kustnära delarna av Hanöbukten. Verksamheten bygger på sex kärnvärden: artrikt, kunskapsrikt, idérikt, upplevelserikt, glädjerikt, Vattenrikt!

GLOBALA MÅLEN. Ett fungerande ekosystem är en förutsättning för välfärd och ekonomisk utveckling. Mål 17 genomsyrar arbetet på vägen mot målen. Här spelar biosfärområden en central roll.

Fem fokusområden

Verksamheten i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är koncentrerat till fem fokusområden som utgör handlingsprogrammets kapitel:

Friska ekosystem och rik biologisk mångfald s. 7-9

- Strandängarna i Vattenriket
- Unika sandiga marker
- Levande skogar
- Tätortsnära natur

Vatten i balans från källa till hav s. 10-11

- Mer vatten i landskapet
- Bättre vattenkvalitet och större mångfald
- Livskraftigt Östersjön

Attitydförändring och lärande s. 12-17

- Naturum - mötesplats och skyltfönster
- Hitta ut i Vattenriket
- Naturpedagogik i fokus
- Ny kunskap är en förutsättning för framgång
- Bred kommunikation sprider goda exempel
- Lokalt engagemang, stolthet och glädje

Hållbart företagande i lantbruk och besöksnäring s. 18-21

- Hållbar besöksnäring
- Tranfest vid Pulken
- Framtidens lantbruk hushåller med vatten
- Naturens nyttor i odlingslandskapet
- Nya innovationer - dax för brax

Hälsa, livskvalitet och samhällsutveckling s. 22-23

- Må bra i Vattenriket
- Hållbar stadsutveckling
- Ny i naturen

Friska ekosystem och rik biologisk mångfald

Kristianstads Vattenrike har en rik och varierad natur som hyser en unik biologisk mångfald. Här finns i princip alla svenska naturtyper utom fjäll. De olika livsmiljöerna ger förutsättningar för många ovanliga växter, djur och svampar.

Den varierade naturen bidrar till en rad livsnödvändiga tjänster för oss människor, så kallade ekosystemtjänster. Att bevara och utveckla den biologiska mångfalden och ekosystemen med stärkta ekosystemtjänster och hushålla med naturresurser är helt livsnödvändigt. Det är också ett av de viktigaste målen i Unescos biosfärprogram.

Strandängarna i Vattenriket

Sedan starten 1989 har Biosfärkontoret gjort omfattande restaureringar av strandängar och idag hävdas stora sammanhängande arealer med bete och slätter. Området är artrikt med många hotade fåglar, däggdjur, groddjur, insekter och växter som rödspov, gullstånds och strandpadda. Ängsmarkerna är viktiga rastplatser för våtmarksfåglar som änder, gäss, tranor och vadare. Artrikedomen och storleken på Vattenrikets strandängar är unik. Biosfärkontoret har en central uppgift att tillsammans med traktens lantbrukare och länsstyrelsen upprätthålla skötseln, kontinuerligt ta fram kunskap och driva projekt för att bibehålla och utveckla strandängarna.

Sedan början av 2000-talet har antalet markhäckande vadarfåglar minskat. Flera orsaker samverkar troligtvis och dagens små och isolerade förekomster är sårbara för predation på ägg och ungar. I ett försök att förbättra häckningarna driver Biosfärkontoret sedan 2019 ett projekt med Länsstyrelsen Skåne, Jägareförbundet Skåne och Kristianstad-Bromölla jaktvårdskrets. Syftet är att skapa intresse för predatorkontroll av räv, grävling och kråkfågel på strandängarna. Projektet har hämtat inspiration och

erfarenheter från Öland där man drivit ett liknande försök med goda resultat.

Det är också viktigt att förbättra den omgivande miljön och födotillgången för vadarfåglarna. En angelägen åtgärd är att hålla kvar vattnet längre på ängarna under våren, så kallad rewetting. Effekterna av åtgärderna följs bland annat upp genom vadarfåglarnas häckningsresultat.

Foto: Patrik Olofsson/N

Unika sandiga marker

Vattenrikets sandmarker är en spillra av ett storslaget öppet kulturlandskap. Dessa marker har en unik mångfald som är internationellt värdefull och levererar flera viktiga ekosystemtjänster. Biosfärkontoret arbetar för att bevara och utveckla markerna för framtida generationer genom utveckling av skötselmetoder, större restaureringar och löpande skötsel.

Sandmarker med höga natur- och kulturvärden finns på flera ställen i biosfärområdets odlingslandskap, grönområden, vägkanter, tallskogar, villatomter och golfbanor. Biosfärkontoret samverkar med flera aktörer i landskapet, alltifrån lantbrukare till villaägare. Informations- och skötselarbetet kräver både generella och riktade råd och insatser. En viktig del är att lyfta fram kunskap om sandmarkernas värden och skötsel vid arbete med fysisk planering.

I biosfärbetet är det centralt att engagera lokala aktörer, boende och skolor. Ekolog och naturpedagog samarbetar med skolor om skötseln, boende inspireras till att gynna naturvärdena på tomten och de kommunala grönområdena sköts på ett naturvårdsanpassat sätt. Riktade projekt som ekstolpsfonden och fältvandringar görs för att gynna hotade arter.

Levande skogar

Vattenrikets skogar erbjuder unika livsmiljöer för djur och växter. De är också viktiga som kolsänkor, för produktion av förnybara råvaror och för naturturism och friluftsliv. För att bevara och utveckla dessa ekosystemtjänster krävs en genomtänkt och anpassad skötsel. Biosfärkontoret arbetar tillsammans med Mark- och exploateringsenheten på en plan om hur det kommunala skogsinnehavet kan förvaltas på ett ansvarsfullt sätt där man tar tillvara de värden som skogen ger.

För att bevara och utveckla de viktigaste kommunala skogsmiljöerna och betesmarkerna behöver en översyn av den kommunala naturvårdsfonden ske och nya marker avsättas. Särskilt värdefulla rekreations- och naturområden behöver säkerställas som naturreservat. Biosfärkontoret har i uppdrag att ta fram underlag

för beslut och skötselplan till två nya kommunala, tätortsnära reservat; Ekenabben/Kvarnäs och Södra Äspet.

Inom miljö kvalitetsmålet Levande skogar pekas hård död ved ut som en viktig indikator. Död ved fungerar som livsmiljö för vedlevande insekter, svampar, mossor och lavar och är en bristvara i de flesta skogstyper idag. En del i arbetet är att sprida kunskap om död veds betydelse för levande skogar.

Ek är ett viktigt trädslag som bidrar till rik biologisk mångfald i Vattenrikets skogsmiljöer. Genom olika riktade insatser kommer vi att plantera ut nya ekplantor och även sätta upp mulmholkar på strategiska platser för att gynna vedlevande insekter.

Tätortsnära natur

Tätortsnära natur är viktig på flera sätt. Den levererar ekosystemtjänster som natur- och kulturupplevelser och är viktig för pollinatörer. Tätortsnära natur kan vara mycket artrik och behöver skötas på rätt sätt för att bevara och utveckla värdena. Den är också ett viktigt inslag i arbetet med grön infrastruktur. Biosfärkontoret har inlett ett spännande samarbete med Tekniska förvaltningen kring naturvårdsanpassad skötsel av vissa gång- och cykelbanor. Naturum Vattenriket och flera av våra tätortsnära besöksplatser spelar en viktig roll för att ge kunskap och väcka intresse för naturupplevelser.

Biosfärkontoret har under många år samarbetat med Tekniska förvaltningen för att skapa blomsterprakt längs infartsvägarna till Åhus. Äldre brukningsmetoder efterliknas och blomningen ger en vacker inramning till tätorten och en rik biologisk mångfald. Skötselmetoden inspirerar även till naturvårdsanpassade åtgärder i andra samhällen som Vä, Degeberga och Tollarp samt i naturums närområde. Det är också angeläget att knyta samman grönstråken och göra dem tillgängliga för rekreation.

Vatten i balans från källa till hav

Den mäktiga Helge å rinner som en blå pulsåder genom biosfärområdet från Torsebro i norr till Hanöbukten i sydost. I avrinningsområdet finns åar och bäckar av olika karaktär, våtmarker och strandängar. Många olika livsmiljöer och en stor artrikedom ger en rad viktiga ekosystemtjänster.

Att arbeta med hållbar vattenhushållning, skapa kolsänkor och fördröja vattnet i landskapet hjälper till att bevara artrikedom och ekosystemtjänster. Det gör oss bättre rustade att möta och mildra effekterna av klimatförändringar.

Vattenkvaliteten i Hanöbukten påverkas av övergödning och brunfärgat vatten. Ett omfattande arbete pågår för att bidra till en livskraftig Östersjö i brett samarbete med flera olika aktörer både lokalt, nationellt och internationellt.

Mer vatten i landskapet

Att försöka återskapa en naturligare hydrologi i avrinningsområdet är en av de stora utmaningarna vi står inför i vårt fortsatta arbete. Lyckas vi med detta får vi fler ekosystemtjänster som är viktiga för både natur och människa som en positiv bieffekt.

Genom att fördröja vattnet högt upp i avrinningsområdet jämnas höga flöden ut. Vi får långsammare vattenståndsvariationer och skydd mot översvämningar nedströms.

Detta är inte den enda delen av åtgärderna som riktar sig mot att möta förändringen i vårt klimat. Återvätning av ökade torvmarker minskar mängden avgående växthusgaser och den blöta marken fungerar som kolsänkor. Genom att hålla kvar vatten i landskapet får vi dessutom möjlighet till bättre grundvattenbildning, ökad produktion i skogsmark, minskad risk för skogsbränder, minskad brunifiering och en god grund för stor biologisk mångfald.

Bättre vattenkvalitet och större mångfald

Biosfärkontoret har under lång tid arbetat med att anlägga våtmarker för att minska näringsämnesläckage. Detta arbete kommer att utvecklas för att fånga näringsämnena så långt upp i systemet som möjligt. Reduktionsfiske kommer att användas som en pusselbit för att nå en god status i våra sjöar.

För att bibehålla och förbättra möjligheterna för en hög biologisk mångfald kommer vi i olika samarbeten att arbeta aktivt med att göra biotopvårdande åtgärder. Genom att lägga ut lekgrus och risvaror gynnar vi abborre och gädda. För att stärka malpopulationen i Helge å kommer vi att fortsätta följa beståndets utveckling bland annat genom att individmärka malar.

Vi har inlett flera samarbeten med forskare från olika lärosäten som ska utvärdera funktion och optimera designen av åtgärderna. Ett exempel är att höja kunskapen kring läckage av järn och aluminium från utdikad mark. Målet är att hitta en metod att minska läckaget och gynna stora naturvärden. Genom att följa upp och optimera designen av våtmarker och andra åtgärder kommer vi att närma oss ett hållbart nyttjande av vattenresursen.

Livskraftigt Östersjön

Hanöbukts kust har alltid varit viktig för människor som levt i området, både som försörjning i form av fiske och som transportväg för varor. Att återskapa Östersjöns livskraft har varit ett viktigt mål sedan vårt arbete startade. Hur havet mår är till största delen beroende av vad vi människor gör på land.

Ålgräsängar är en viktig barnkammare för många av de djur som lever i havet. Inom ramen för ett samarbete med WWF ska Biosfärkontoret skapa nya ålgräsängar och samtidigt sprida information till allmänheten för att höja kunskapen om havet och havsmiljön. Bland annat planeras en Havets dag och en bioblitz. Biosphere for Baltic är ett annat exempel på samarbete för att förbättra livsmiljön i Östersjön. Projektet är ett utbyte av erfarenheter och kunskap mellan biosfärområdena runt Östersjön vad gäller åtgärder för bättre vattenkvalitet, hållbar besöksnäring och livslångt lärande.

Attitydförändring och lärande

3 HÄLSA OCH
VÄLBEFINNANDE

4 GOD UTBILDNING
FÖR ALLA

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

12 HÅLLBAR
KONSUMTION
OCH PRODUKTION

Biosfärbarnets långsiktiga mål är en attitydförändring mot en hållbar samhällsutveckling i linje med de globala målen Agenda 2030. Här spelar god kommunikation en nyckelroll.

Att främja forskning och utbildning inom biologisk mångfald och hållbarhet är ett av målen inom Unescos biosfärprogram. I Vattenriket bedrivs ett kontinuerligt arbete med att ta fram och sprida ny kunskap. Biosfärkontoret samarbetar med flera lärosäten, både nationellt och internationellt. Högskolan Kristianstad har en viktig roll som forskningsnod.

Naturum är den naturliga mötesplatsen och skyltfönstret för verksamheten. Här sprider vi kunskap om biosfärområdet och visar vägen ut. Ute i landskapet väntar 21 besöksplatser. De fungerar som satelliter med information, spångade leder och fågeltorn.

En viktig del i arbetet är att utveckla och stärka det lokala engagemanget för Vattenriket. Det gör vi genom samrådsgruppen, samarbeten med föreningar och utbildningar till biosfärbassadörer.

Naturum - mötesplats och skyltfönster

Naturum Vattenriket är biosfärområdets besökscenter sedan 2010. Under de första tio åren har naturum tagit emot över 1 miljon besökare och blivit en viktig del i Kristianstads profil. Byggnaden med utställning, hörsal och café ligger i de stadsnära våtmarkerna, mitt i Vattenriket, mitt i Kristianstad. Här får besökarna en upplevelserik startpunkt för vidare färder ut i Vattenriket. Naturum vänder sig till en bred målgrupp och inträdet är gratis. Det bemannas av kompetenta naturvägledare och naturpedagoger, som visar vägen ut i Vattenriket och berättar om biosfärområdet och biosfärprojekten.

Program med bredd bidrar till attitydförändring

Ett av de viktigaste uppdragen för naturum Vattenriket är att bidra till en attitydförändring för ett mer hållbart samhälle med Vattenrikets värden i fokus. Vi når dit genom att erbjuda upplevelser som skapar förundran och fascination i naturums utställning och program eller via bokade föreläsningar och visningar om Vattenrikets natur, biosfärområdet och biosfärprojekten.

Tillgängligt, välkomnande och inspirerande

Kristianstads kommun har ett rättighetsavtal med Naturvårdsverket, som äger varumärket naturum. Därmed har kommunen åtagit sig att driva verksamheten utifrån Naturvårdsverkets riktlinjer med kriterier för verksamhetens omfattning och utställningens kvalitet. Under kommande fem år ska ett nytt rättighetsavtal tecknas. Arbetet att utveckla verksamheten med värdeorden tillgängligt, välkomnande och inspirerande fortsätter.

Generösa öppettider och stort utbud

Naturum fortsätter med generösa öppettider och gratis entré. Ett besök ska vara säkert både för besökare och personal med tydliga riktlinjer för att hantera oväntade situationer som Coronapandemin. Naturum fortsätter att arbeta efter teman med fokus på temat "Upplev Vattenriket" och därefter "Havet". Inom teman utvecklas naturvägledning, pedagogiskt arbete, utställningen och programutbud. Varje år erbjuds runt 500 programaktiviteter med stor bredd i egen regi eller tillsammans med föreningar.

Utställning i förändring

Utställningen på naturum ska hållas i gott skick och varje år ska någon ny modul tillkomma eller förändras. Under de närmaste fem åren är siktet inställt på en ny film till åkattraktionen Opteryx. Tillsammans med caféet ska naturum fortsätta vara en av kommunens största turistattraktioner. Lika viktigt är det att naturum fortsätter vara den centrala platsen för möten om biosfärområdet med hörsalen som en viktig funktion.

Fokusområde: Attitydförändring och lärande

Hitta ut i Vattenriket

Att underlätta för besökare att uppleva områdets varierade och artrika natur är en viktig del i biosfärarbetet. Genom att visa vägen ut ökar vi intresset för att bevara och vårda naturen och bidrar till en attitydförändring för en hållbar samhällsutveckling.

Vattenrikets besöksplatser gör området tillgängligt och sprider kunskap om områdets natur och kulturhistoria. I dag har vi 21 besöksplatser plus naturum som är startpunkten för upptäcktsfärder i Vattenriket.

Vid besöksplatserna finns informationsskyltar, fågeltorn, spänger och fikaplatser. Sju besöksplatser lyfts fram som utemuseer med utställningar, taktila delar och ljudguider. Vid flera platser har vi arbetat särskilt med tillgänglighet för personer med funktionsvariationer i samarbete med kommunens Tekniska förvaltning, som sköter infrastrukturen.

Information om besöksplatserna finns på Vattenrikets hemsida och i Utflyktsguiden. Platserna är sökbara på googles kartor. Dessutom har vi tagit fram en serie rивkarter som visar var besökaren kan vandra, paddla, cykla och fiska i Vattenriket.

Sagostig och utelek

Framöver fortsätter arbetet med besöksplatser som noder ute i landskapet dit besökare kan komma för att njuta och

lära om naturen. Vi ser en utveckling mot att allt fler vistas ute i naturen som en källa till rekreation och återhämtning. Ett LONA-projekt är igång som ska resultera i en sagostig vid Norra Lingenäset, en naturlek vid Ekenabben och en naturstig vid naturum.

Inom de närmaste åren planerar vi en översyn av besöksplatserna. Torsebro och Åbjär är två möjliga kandidater. Förutom besöksplatserna arbetar vi med projektplatser med information om Biosfärkontorets naturvårdsprojekt. Även dessa kommer att ses över.

Vi fortsätter att utveckla möjligheterna att vandra, paddla, cykla, fiska och skåda fågel tillsammans med Tekniska förvaltningen, Kultur och fritidsförvaltningen och föreningslivet.

Skåneleden genom Vattenriket

En ny vandringsled håller på att ta form genom Vattenriket, Skåneleden SL6 Vattenriket. Första sträckan invigdes våren 2020. Hela leden ska vara färdig 2023 och knyta ihop 10 av Vattenrikets besöksplatser.

2021 planeras arkitekturfestivalen ARKNAT. Under två veckor ska studenter rita och bygga egendesignade vindskydd på tre platser i Skåne. En av dessa platser är i Kristianstads kommun längs den nya Skåneleden SL6.

Naturpedagogik i fokus

Ett viktigt fokus för naturum Vattenriket är att möta skolklasser och pedagoger, från förskola till högskola. Naturums pedagog har hittills arbetat med 850 klasser och över 17 000 elever. Varje år genomförs ett biosfärläger för barn i åldern 10-14 år. Den pedagogiska verksamheten bidrar till attitydförändring, handlingskompetens och engagemang för en hållbar utveckling.

Under kommande fem år fortsätter naturpedagogen att träffa runt 80 skolklasser och pedagoger varje år. Samarbetet med Lärarutbildningen vid Högskolan Kristianstad och Vattenrikets ekologer fortsätter också. Vi planerar att utveckla samarbetet med andra verksamheter som forskare från Lunds universitet och Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund. Vi fortsätter att erbjuda och utveckla biosfärlägret.

Vi kommer att ta fram fler pedagogiska verktyg och metoder som inspirerar och underlättar för klasser och pedagoger. På naturum ska vi bygga en ny kreativ miljö med teknik som lockar till att undersöka, upptäcka och förundras.

Den naturpedagogiska verksamheten medverkar i LONA- och WWF-projekt. Vi ska utveckla nya Biosfärklassrum och genomföra undervisning och naturvårdsåtgärder med elever. Ett större arbete är att ta fram ett verktyg för att kartlägga ekosystemtjänster längs kusten.

Ny kunskap är en förutsättning för framgång

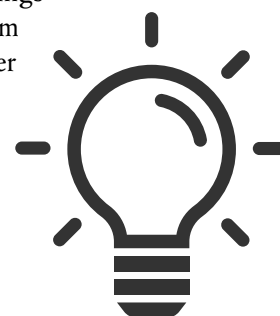
Ett av målen för Unescos biosfärprogram är att främja forskning och utbildning inom biologisk mångfald och hållbarhet. Högskolan Kristianstad har en viktig roll som forskningsnod i biosfärområdet.

Högskolan Kristianstad, Lunds universitet och Stockholms universitet med flera har studerat Biosfärområde Kristianstads Vattenrike i olika forskningsprojekt. Forskningen handlar om allt från arbetsmetoder och sammanhang som adaptiv samförvaltning, pedagogik och attitydförändringar till ekosystemtjänster och effekten av våtmarker. Biosfärkontoret stöttar forskningen genom att vara delaktiga i studier och möten och förmedla kontakter.

Arbetet med att öka kunskapen om natur- och kulturvärdena i biosfärområdet fortsätter. Här finns en mängd referensytor och provtagningspunkter för miljöövervakning och forskning. Utöver detta initierar Biosfärkontoret tillsammans med en rad aktörer övervakning av strandängsfåglar,

växtarter, insekter, malar och musslor. Detta arbete fortsätter. Ny kunskap sprids på Vattenrikets hemsida, genom rapporter, möten med olika aktörer, i guidningar, föredrag och på konferenser på naturum. Skriftserie "Vattenriket i fokus" sprider resultatet till myndigheter, bibliotek, läroverk, tjänstemän och politiker.

Varje november anordnar Biosfärkontoret i samarbete med Högskolan Kristianstad forskningskonferensen Biosfär, på naturum Vattenriket. Konferensen sprider aktuella forskningsrön med anknytning till Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Arbetet med att sprida ny kunskap via en rad olika kanaler fortsätter framöver.

Bred kommunikation sprider goda exempel

Biosfärområdenas internationella handlingsplan lyfter fram kommunikation som ett av fyra viktiga mål i uppdraget från Unesco. Biosfärområden ska generera, visa och sprida goda exempel som syftar till att skapa en hållbar samhällsutveckling. För att leva upp till det ska biosfärområden ta fram kommunikationsstrategier, informera via hemsidor samt engagera och sprida kunskap via sociala medier.

Vattenrikets kommunikation berättar om arbetet med att bevara och utveckla naturen i olika projekt, sprider kunskap om områdets naturvärden och inspirerar till besök på naturum och områdets besöksplatser. Vi använder en rad olika kanaler för att nå våra målgrupper, alltifrån guideböcker och rapporter till hemsida, filmer och informationsskyltar.

Vattenriket har en välbesökt och innehållsrik hemsida. Här finns information till den som vill besöka området, beskrivningar av naturen och information om biosfärverksamheten. På sociala medier visar vi bredden

i biosfärbetet. Facebook och instagram engagerar lokalt, nationellt och internationellt. Med #vattenriket kan besökare dela sina bilder på Vattenrikets hemsida och i naturums utställning.

Nyheter om biosfärbetet publiceras på hemsidan och skicka till intresserade som ett nyhetsmejl en gång i kvartalet. Informationsmejl om aktiviteter på naturum skickas med tätare intervall. Dessutom skickar vi pressmeddelanden och bjuder in till pressträffar för att berätta om verksamheten. Till detta kommer alla möten med människor genom guidningar och studiebesök, i pedagogiska aktiviteter och samarbeten i olika former.

Vi fortsätter att kommunicera med en bred palett kanaler för att nå ut med biosfärområdets kommunikation till många olika målgrupper. Framöver kommer vi att utveckla vår digitala närvaro med visningar av naturum och besöksplatser, i naturvägledning och livesändningar.

Lokalt engagemang, stolthet och glädje

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike arbetar med det långsiktiga målet om en attitydförändring för en hållbar samhällsutveckling. Vägen dit går genom att informera, inspirera och engagera på olika sätt.

Biosfärambassadörer sprider kunskap

En viktig del i arbetet är att utbilda biosfärambassadörer. Vid fyra kurstillfällen får deltagarna uppleva området och lära sig om arbetet. Sedan kan de hjälpa till att sprida kunskap och engagemang kring Vattenriket och delta i praktisk naturvård. Hittills har vi utbildat 280 ambassadörer. Vi kommer att fortsätta utbilda biosfärambassadörer och eventuellt erbjuda fördjupningar och nischade kurser för olika yrkesgrupper.

Samrådsgruppen och programrådet engagerar

Samrådsgruppen för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike är en rådgivande grupp med ett 30-tal föreningar, tjänstemän och politiker. I samrådsgruppen förankras biosfärområdets arbete. Naturums programråd engagerar föreningslivet med aktiviteter i Vattenriket.

Gemensam kampanj med Vattenrikets vänner

Biosfärområdets vänförening Vattenrikets vänner startade 2010 och spelar en stor roll för att uppmuntra lokalt engagemang. Föreningen stöttar biosfärområdets arbete

Vattenriket

KRISTIANSTAD • BIOSPHERE RESERVE

med idéer och medel. Vi kommer att fortsätta engagera vänföreningen i verksamheten.

Kampanjen "I love Vattenriket" är en ny gemensam satsning som ska ge möjligheten för invånare, besökare och företag att uttrycka sitt engagemang för Vattenriket. Kampanjen lyfter fram att Kristianstads Vattenrike är ett biosfärområde och en viktig del i varumärket Kristianstad. Den ger Vattenrikets vänner en möjlighet att få in pengar till föreningen genom att sponsorer får använda slogan I love Vattenriket.

Projektet "Storstädning i Vattenriket" är ett exempel på hur vi kan engagera lokalt för att nå FN:s globala hållbarhetsmål. I samarbete med föreningar arrangerar vi aktiviteter som involverar skräpplockning. Framöver kan projektet utvecklas till att även omfatta allemansrätten.

Hållbart företagande, lantbruk och besöksnäring

I Biosfärområde Kristianstads Vattenrike arbetar vi för en hållbar utveckling ur ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv. En utveckling som är bra för både natur och människa, där vi tar tillvara och utvecklar naturens och landskapets resurser på ett hållbart sätt.

Naturturism är en starkt växande del inom besöksnäringen. Vattenriket har stor potential att utvecklas ytterligare som nod för turism på naturens villkor och bidra till att Kristianstad växer som hållbar destination.

Kristianstadsslätten är en utpräglad odlingsbygd med lång tradition. Lokal, hållbar produktion är viktig. Under markytan finns norra Europas största grundvattenreservoar, en livsnödvändig resurs som dricksvatten, för bevattning och produktion. En rad aktörer samarbetar för att hitta lösningar som minskar vattenförbrukningen. Innovativt och klimatsmart är ledord för arbetet, liksom förstärkta ekosystemtjänster, nya grödor och utveckling av nya mattraditioner.

Hållbar besöksnäring

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike med naturum lockar omkring 250 000 besökare om året. Naturturism är en växande del av besöksnäringen. Vattenriket är en viktig del i Kristianstads kommuns utveckling som turistdestination, i arbetet med att uppmuntra hållbar naturturism och skapa förutsättningar för hållbar företagsutveckling.

Vattenrikets 21 besöksplatser och naturum är en resurs för turistiska aktörer. Här finns leder, spänger, fågeltorn och fikaplatser. Besöksplatserna erbjuder också utställningar, aktiviteter och naturvägledning.

Under de närmaste fem åren arbetar vi med att göra klart hela Skåneleden SL6 Vattenriket. Leden blir 15 mil lång och går förbi besöksplatser och boendeanläggningar. "På Vatten i Vattenriket" är ett projekt som ska förbättra förutsättningarna för vattenburna naturupplevelser med bryggor och isättningsplatser för båt och kajak. Projektet "Fiska i Vattenriket" underlättar för sportfiske med kartor och bryggor.

Genom att erbjuda utbildning till biosfärambassadörer kan vi öka kunskapen om områdets naturvärden och biosfärbetbet hos entreprenörer och deras kunder.

Under vinjetten "Hållbar helg i Vattenriket" ska vi ta fram paket med härliga upplevelser och spännande berättelser. Under helgen får besökarna uppleva Vattenrikets natur och kultur till fots längs Skåneleden, med cykel på Sydostleden och från kanot på Helge å. Längs vägen möter de traditionellt brukade strandängar och ålfisketraditioner.

Tranfest vid Pulken

Varje vår flyttar tiotusentals tranor från Spanien till Skandinavien för att häcka. När de rastar i nordöstra Skåne äter de gärna av nysått korn och vete. För att undvika att tranorna gör skador på lantbrukets nysådda åkrar matas de numera på ett fält vid Utemuseum Pulken. Tranhanteringen är ett samarbete mellan Biosfärkontoret, länsstyrelsen, Kristianstads Lagerhusförening, lantbrukare och Nordöstra Skånes Fågelklubb.

Tranorna är till stor glädje för naturintresserade, som kan njuta av trandansen från utemuseet. Besökare och fågelintresserade ger inkomster till turistnäringen. Fågeltornet vid Utemuseum Pulken är anpassat för rullstolsburna och utställningen i utemuseet berättar om tranorna och platsens historia.

Pulken har blivit en mötesplats för tranor, besökare,

Foto: Patrik Olofsson/N

Sammantaget bidrar detta till att öka entreprenörers möjligheter att utveckla affärsidéer på ett hållbart sätt. Under de kommande fem åren fortsätter Biosfärkontoret att verka för att området utvecklas till en hållbar destination.

naturums personal och entreprenörer. Sedan ett par år tillbaka engagerar vi tranvårdare i samarbete med föreningar. Tillsammans berättar vi om tranorna och visar vägen ut till andra besöksplatser i Vattenriket. Biosfärkontoret kommer att fortsätta arbeta för att Pulken ska fungera som ett tranornas b&b till glädje för lantbrukare, tranor, besökare och entreprenörer.

Vi kommer att verka för att Pulken blir en mer hållbar destination tillsammans med kommunens besöksnäringsutvecklare. Ett exempel är att erbjuda shuttle buss från centralorten Åhus till Pulken.

Framtidens lantbruk hushåller med vatten

Lantbruk är en viktig näring i biosfärområdet. Här finns många duktiga lantbruksföretag med inriktning på såväl växtodling som mjölk- och köttproduktion. I Vattenriket har vi ett högkvalitativt grundvatten som används för såväl odling, produktion som konsumtion. För många är möjligheten till bevattning en förutsättning för odling.

I takt med ökade klimatförändringar hamnar hushållningen av vatten allt mer i fokus ur både ett ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Klimatsmart odling med inriktning på utvecklade brukningsmetoder och mellangrödor är en annan del.

Ökad kunskap, samarbeten och metodutveckling är förutsättningar för att rusta lantbruket inför framtiden. I samarbete med bland andra Hushållningssällskapet HIR, Lantbrukarnas Riksförbund LRF, lantbruksföretagen och Högskolan Kristianstad arbetar vi vidare med dessa angelägna delar.

Naturens nyttor i odlingslandskapet

En rik biologisk mångfald i odlingslandskapet ger oss många gratistjänster och bidrar till robusta ekosystem. Att kombinera biologisk mångfald och konventionell odling är en viktig del i hållbarhetsarbetet. Biosfärkontoret samarbetar med Högskolan Kristianstad och lokala företag för att starta projekt inom området, där utveckling av modellgårdar kan vara ett sätt.

Pollinering är en viktig ekosystemtjänst som bidrar till vår livsmedelsförsörjning. Många pollinerare utsätts för stark press när odlingslandskapet och brukandet förändrats. För att gynna pollinerande insekter är Biosfärkontoret med i samarbetsprojektet "Hela Skåne blommar" som drivs av HIR Skåne. Sponsrat utsäde ska förmå lantbrukare att så in blommande fältkanter och trädor på sin åkermark.

I blomremorna trivs rolevande skalbaggar, parasitsteklar och blomflugor som är naturliga fiender till skadeinsekter. På så vis minskar behovet av kemiska bekämpningsmedel. Blomremorna skapar också spridningskorridorer i landskapet och ger skydd, boplatser och mat åt fåglar och vilt. Biosfärkontoret kommer att kommunicera konceptet till allmänheten med information och fröpåsar.

Vikten av lokal produktion har blivit tydlig i spåren av pandemin. Vi ska arbeta för att stötta lokala initiativ till odling, utveckling och försäljning av lokala produkter och matupplevelser från biosfärområdet.

Hållbara innovationer - dax för brax

Ett viktigt fokusområde för biosfärbetet är att vara en arena för hållbar utveckling och att bidra och inspirera till hållbara innovationer. Ett brett samarbete med Högskolan Kristianstad, Krinova Science Park och lokala, nationella och internationella aktörer är en förutsättning för detta arbete. Målet är att utveckla lokala produkter och innovationer och därmed skapa nya möjligheter för entreprenörer.

Braxen är en outnyttjad resurs. För att förbättra vattenkvaliteten görs reduktionsfiske. Genom att ta upp vitfisk som braxen får vi ett klarare vatten i Råbelövssjön. Idag går all fisk till biogasproduktion, men

förhoppningen är att den kan användas som proteinkälla för livsmedelsproduktion framöver.

Längre tillbaka i tiden har braxen använts som matfisk i Sverige och den äts fortfarande på många håll runt om i världen. I projektet "Dax för brax" undersöker vi möjligheterna att braxen ska få tillbaka sin status som matfisk och istället för ett problem bli en hållbart nyttjad resurs.

Nya kreativa rätter av råvaror från Vattenriket skapas på foodjam tillsammans med lokala aktörer.

Hälsa, livskvalitet och samhällsutveckling

3 HÄLSA OCH
VÄLBEFINNANDE

10 MINSKAD
OJÄMLIKHET

11 HÅLLBARA
STÄDER OCH
SAMHÄLLEN

12 HÅLLBAR
KONSUMTION
OCH PRODUKTION

I Vattenriket finns fina förutsättningar för god livskvalitet i fantastisk natur med spännande kulturhistoria och möjlighet till härliga upplevelser. Forskning visar att natur påverkar oss människor positivt. Möjlighet att vistas i naturen bidrar till ökad livskvalitet och minskar oro och stress.

Biosfärområden ska fungera som modellområden för hållbar samhällsutveckling. Stadsutveckling och planarbete är angelägna delar i arbetet. Att ta vara på och utveckla den tätortsnära naturen, stärka ekosystemtjänster och verka för att mildra effekterna av klimatförändringar vid nybyggnationer bidrar till hållbarhet och livskvalitet.

Uppdraget från Unesco är att biosfärbetet ska bidra till att skapa hållbara och rättvisa ekonomier samt jämställda och livskraftiga samhällen. Naturen kan fungera som en mötesplats för människor i alla åldrar och från alla kulturer.

Må bra i Vattenriket

I Kristianstad är vi lyckligt lottade med fantastisk natur alldeles inpå knuten. En natur som har en lugnande, stärkande och läkande effekt enligt forskningen. Naturens förmåga att ge oss återhämtning blir allt viktigare i ett samhälle med stress och höga sjuktal.

Den värdefulla naturen görs tillgänglig genom våra 21 besöksplatser. Ambitionen är att så många som möjligt oavsett funktionsvariation och ålder ska ha möjlighet att uppleva Vattenriket.

Under de närmaste fem åren fortsätter vi arbetet med att utveckla Vattenriket som en källa till lugn och avkoppling. I arbetet ingår att förbättra tillgängligheten på besöksplatserna med rullbara leder och anpassade toaletter och grillplatser.

Längs Skåneleden SL6 Vattenriket kommer vi att förstärka upplevelserna vid tre besöksplatser som redan har hög tillgänglighet. Vid Norra Lingenäset blir det en sagostig, vid Ekenabben en naturlek för de minsta och vid naturum kommer Mångfaldsrundan att bli inspirerande och informationsrik.

Naturum kommer inom ramen för "Må bra i Vattenriket" att fortsätta erbjuda föreläsningar, qigong och skogsbad som programaktivitet för allmänheten och för bokade grupper.

Ny i naturen

Erfarenhet visar att naturen kan fungera som mötesplats och väg till integration. Naturum Vattenriket har ett väl inarbetat samarbete med Svenska för invandrare SFI och många nya svenskar hittar till naturum på egen hand. Fler deltar i biosfärläger på sommaren och lovaktiviteter som fiske och hävning. Detta kommer vi att fortsätta med.

Under de närmaste fem åren kommer vi att arbeta för att fler naturovana ska hitta ut till Vattenrikets besöksplatser och härliga natur. Vi kan behöva översätta information till flera språk, hålla guidningar på lätt svenska och med tolk samt utveckla samarbetet med invandrarföreningar.

Under 2021 inleder Naturvårdsverkets satsning Friluftslivets år. Målgrupper är personer som är ovana att vara ute, i första hand nya svenskar och skolbarn i årskurs 4-6. Fokus ligger på det hållbara, enkla och tätortsnära friluftslivet.

Vi kommer att samarbeta med Kultur och fritidsförvaltningen i ett projekt för att ge fler möjligheter för nya svenskar i skolåldern att uppleva friluftslivet i Vattenriket. En idé från Friluftslivets år är att arbeta med friluftskompisar för att sänka tröskeln och få fler att våga prova på friluftsliv. Vi kan också ge möjlighet att prova på att paddla och vandra, fiska och äta ute samtidigt som vi kopplar på information om allemansrätten.

Hållbar stadsutveckling

I Kristianstads kommun är det nära till naturen var du än befinner dig. Forskning visar att naturen bidrar starkt till ökad livskvalitet, områdets attraktivitet och ger förutsättningar för rekreation och återhämtning. I många tätorter finns höga naturvärden inne i samhället. Åhus blomrika infarter är ett exempel.

Att uppfylla Unescos uppdrag att vara ett modellområde

för hållbar samhällsutveckling omfattar också stadsutveckling. Kristianstad har många spännande projekt och utmaningar på gång. Utveckling av en ny hållbar stadsdel på Näsby, arbetet med att skydda staden mot översvämningar, ändringar i översiktsplanerna för Kristianstad och Åhus samt arbetet med att göra stadskärnan levande genom att ta in Vattenriket i staden är några av de projekt som Biosfärkontoret är involverat i framöver.

Handlingsprogram 2021-2025

Det här handlingsprogrammet beskriver fokus för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Vi fortsätter att arbeta med projekt som går ut på att bevara, utveckla och stödja landskapets värden. Arbetet sker i dialog och samverkan med många olika aktörer.

Vattenriket omfattar två tredjedelar av Kristianstads kommun. Här finns i princip alla svenska naturtyper i ett landskap präglad av människan genom tiderna. Området är varierat och artrikt.

Våra insatser sker både i vått och torrt. Vi arbetar med Helge å och dess tillflöden och våtmarksområden, Hanöbukten, unika sandiga marker, tätortsnära natur och hållbar stadsutveckling. Att ta fram och sprida ny kunskap är viktigt, liksom att visa vägen ut i biosfärområdet.

I hela världen finns det drygt 700 biosfärområden. Sju av dem ligger i Sverige. Vattenriket är landets äldsta. 2005 utnämnde Unesco Kristianstads Vattenrike till ett biosfärområde - ett modellområde för hållbar samhällsutveckling.

Arbetet grundar sig på målen i Unescos biosfärprogram, Kristianstads kommuns strategiska färdplan och Naturvårdsverkets riktlinjer.

Naturum Vattenriket är mötesplats och skyltfönster för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike. Här får besökarna veta mer om hur biosfärområdet fungerar, om områdets rika natur och tips på aktiviteter och utflyktsmål.

Vattenrikets varierade landskap, den stora artrikedomen och de många ekosystemtjänsterna är en fantastisk tillgång för Kristianstads kommun. Biosfärområde Kristianstads Vattenrike arbetar för att både dra nytta av och förstärka naturvärdena - under devisen "Bra för natur och människa!"

Läs mer och se kontaktuppgifter på hemsidan
vattenriket.kristianstad.se

Kristianstads
kommun